

გლობალიზებადი სამყაროს ფულად-საკრედიტო სისტემაში «ფულადი ხელისუფლების» ახალ დამოუკიდებელ შტოდ დამკვიდრების ტენდენციები

თანამედროვე ფინანსური ბაზრის მოცულობის მრავალჯერადად გადიდებამ და (მათი ინსტრუმენტების თავისებურებების გართულებამ ფულადი მიმოქცევის მახასიათებლებისადმი და მისი რეგულირებისადმი მიდგომები მნიშვნელოვნად შეცვალა) თანამედროვე ფულის ბუნების მოდიფიკაციამ (ცალკეული სახელმწიფოების ეროვნული ფულადი ერთეულების მსოფლიო ფულის როლზე დამკვიდრების ეკონომიკური მიზანშეწონილობისა და საფუძვლიანობის პრობლემებზე ყურადღების მოდუნებამ) სპეციფიკური და ძნელად ახსნადი ფენომენის – «გლობალური ინფლაციის» წარმოშობა განაპირობა, რომლის ქმედება XXI საუკუნის დასაწყისიდან შესამჩნევად არის გააქტიურებული.

თანამედროვე მსოფლიო ფინანსურ-ეკონომიკურმა 2008 წლის კრიზისმა დაგვანახა, რომ გამოყენებად თეორიულ მოდელებში ფულადი სფეროს მექანიზმების მრავალჯერადად გართულება, აგრეთვე ფულად-საკრედიტო რეგულირების ტრადიციულ მიდგომებში ზუსტ და სრულ აღწერას ყოველთვის ვერ პოულობს. მასშტაბური კრიზისული მოვლენების მიზეზების საერთო მიღებული მიდგომების საფუძველზე აუხსნადობამ და ლიბერალური სკოლის

მხრიდან კრიზისიდან გამოსვლასთან დაკავშირებით ადეკვატური რეკომენდაციების მიღების შეუძლებლობამ არა მარტო პოლიტიკური და ბიზნეს-ელიტა, არამედ მეცნიერული საზოგადოებაც ცენტრალური ბანკების საქმიანობის პრინციპებზე შეხედულებების გადახედვისაკენ აიძულა.⁷

ეროვნულ (ცენტრალურ) ბანკებს საკუთარი ამოცანების შესასრულებლად «ეროვნული (ცენტრალური) ბანკის შესახებ» ორგანულ კანონში მინიჭებული აქვთ ხუთ ჯგუფად დაყოფილი და კლასიფიცირებული ფუნქციები (ანუ მიზნები და ამოცანები):⁸

I. ფულად-საკრედიტო რეგულირების ფუნქციის (მარეგულირებელი ფუნქცია) ჯგუფის ჩარჩოებში:

1. ერთიანი სახელმწიფო ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის მთავრობასთან ურთიერთქმედებით დამუშავება და განხორციელება;
2. ფულადი მასის ემისიის მონოპოლიურად განხორციელება და

⁷Навой А.В. – Центральный банк в глобальном хозяйстве – М: ГОУ ВПО «РЭУ им. Г.В. Плеханова», 2010 – 528 с. (с. 5-8).

⁸Лаврушин О.И. Мамонова И. Д., Валенцова Н. И. – Банковское дело: учебник. – М: Кнорус, 2009. – 768 с. (с. 40-44).

ნაღდი ფულის მიმოქცევის ორგანიზაცია და მართვა;

3. კომერციული ბანკებისათვის კრედიტორის ბოლო ინსტანციის როლში გამოსვლა და მათი რეფინანსირების სისტემის ორგანიზება;
4. საკრედიტო დაწესებულებების საქმიანობის მარეგულირებელი ინსტრუქციების, დებულებების, მეთოდოლოგიების და ბრძანებების გამოცემის უფლება.

II. ნორმატიული რეგულირების ფუნქციის (ნორმატიულ-შემოქმედებითი ფუნქცია) კვლევის ჩარჩოებში:

5. საბანკო ოპერაციების განხორციელების წესების დამუშავება;
6. საბანკო სისტემისათვის ბუღალტრული აღრიცხვისა და ანგარიშგების წესრიგისა და წესების განსაზღვრა;
7. ქვეყანაში ანგარიშსწორების განხორციელების წესების განსაზღვრა;
8. საერთაშორისო ორგანიზაციებთან, სახელმწიფოსთან, აგრეთვე იურიდიულ და ფიზიკურ პირებთან ანგარიშსწორების წესების შემუშავება.

III. საოპერაციო ფუნქციის ჯგუფის ჩარჩოებში:

9. საბანკო ყველა სახის ოპერაციებისა და სხვა გარიგებების დამოუკიდებლად ან მთავრობის დავალებით განხორციელება;
10. საკუთარი ოქროსავალუტო რეზერვების მართვა;
11. აღმასრულებელი ორგანოებისა და სახელმწიფოთა ბიუჯეტგარეშე ფონდების, წარმომადგენლობითი ორგანოების დავალებების შესაბამისად, ქვეყნის საბიუ-

ჯეტო სისტემის ყველა დონის ბიუჯეტების ანგარიშსწორების განხორციელების მეშვეობით ანგარიშების მომსახურება.

IV. საინფორმაციო-ანალიტიკური ჯგუფის ჩარჩოებში:

12. ეკონომიკის მთლიანობაში და რეგიონების მიხედვით მდგომარეობის ანალიზისა და პროგნოზირების ჩატარება უპირველეს ყოვლისა, ფულად-საკრედიტო და სავალუტო-ფინანსური ურთიერთობების, ფასწარმოქმნის სფეროებში, შესაბამისი მასალებისა და სტატისტიკური მონაცემების პუბლიკაცია;
13. ქვეყნის საგადასახადო ბალანსის პროგნოზის შემუშავებაში მონაწილეობა, მისი შედეგების ორგანიზება;
14. ეროვნულ ფულთან მიმართებაში ოფიციალური უცხოური ვალუტების კურსის დადგენა და პუბლიკაცია.

V. საზედამხედველო და საკონტროლო ფუნქციის ჯგუფის ჩარჩოებში:

15. ბანკებისა და საბანკო ჯგუფების საქმიანობაზე ზედამხედველობა;
16. ბანკების სახელმწიფო რეგისტრაცია, საბანკო ოპერაციების განხორციელებაზე მათთვის ლიცენზიების გაცემა, მათი საქმიანობის შეჩერება და ლიცენზიების გამოთხოვა;
17. ბანკის ფასიანი ქაღალდების ემისიის რეგისტრაცია;
18. სავალუტო რეგულირება და სავალუტო კონტროლი.

ცენტრალური ბანკისა და ხელისუფლების აღმასრულებელი ორგანოების მიერ რეალიზებადი ზემოთჩამოთვლილი ფუნქციების ურთი-

ერთმელწევადობა და ურთიერთდამოკიდებულება წარმოშობს კითხვას უფლებამოსილებების ოპტიმალურად განაწილების შესახებ.

ავტორების მიერ შემოთავაზებულია აღმასრულებელ და აღმასრულებელ ფულად ხელისუფლებას შორის კომპეტენციების განაწილება: თუ აღმასრულებელი ხელისუფლება გამოდის ფულადი სახსრების სახელმწიფო ფონდების ფორმირების, განაწილებისა და გამოყენების ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი მეთოდების მეშვეობით ურთიერთობებთან დაკავშირებით, «ფულადი ხელისუფლება» კი – რომელიც შეიძლება საემისიო ბანკით იყოს წარმოდგენილი, მეურნე სუბიექტების განკარგულებაში არსებული ფულადი მასის მისაწვდომობისა და ღირებულების მართვის უპირატესად მართვის ეკონომიკური დისპოზიციური მეთოდების საფუძველზე ახორციელებს. ამასთან, ერთის მხრივ, ფულადი ხელისუფლების ღონისძიებები, რომლებიც ობიექტური, ეკონომიკური კანონების საწინააღმდეგო იქნება, უეჭველად მთლიანი ეროვნული ეკონომიკური სისტემის მოშლის საბაზი გახდება და იგი როგორც სახელმწიფო სათვის, ასევე მეურნე სუბიექტებისათვისაც იქნება მიუღებელი, მეორეს მხრივ, ფულადი მართვა, მისი ყოვლისმომცველობისა და ობიექტური ხასიათის ძალისხმევით, წარმოადგენს უფრო მკაცრს და ყველა სუბიექტებისათვის სავალდებულოს, ვიდრე ადმინისტრაციული მართვა. ფულადი მართვის საგნისა და მეთოდის სპეციფიკიდან გამომდინარე, მოცემული კონცენფციის ავტორები ფულის, როგორც განსაკუთრებული საქონლის მართვის საკითხების განსაკუთრებულ ორგანოზე (ორგანოების სისტემაზე) გადაცემის აუცილებ-

ლობის შესახებ აკეთებენ დასკვნას. ასეთ ორგანოს ქვეყანაში, მეცნიერების მოსაზრებით, ეროვნული (ცენტრალური) ბანკი წარმოადგენს. კონსტიტუციის ნორმების ანალიზის საფუძველზე, ისინი მიდიან დასკვნამდე, რომ ქვეყნის ეროვნული (ცენტრალური) ბანკი მიეკუთვნება: ხელისუფლების ფედერალურ ორგანოებს, მაგრამ არ შედის საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო შტოების სისტემაში, იგი საკუთარ ფუნქციებს მათგან დამოუკიდებლად ახორციელებს. ფულადი ხელისუფლების შტოს გამოცალკევება აღმასრულებელი შტოსაგან კანონმდებლობაში ქონებრივი პრინციპითაც არის განხორციელებული: მიუხედავად იმისა, რომ ეროვნული (ცენტრალური) ბანკის ქონება წარმოადგენს ფედერალურ საკუთრებას, მის ფლობას, გამოყენებასა და განკარგვას, იგი, გამომდინარე სახელმწიფოებრივი და საზოგადოებრივი ინტერესებიდან, ხელისუფლების სხვა ორგანოებისაგან დამოუკიდებლად ახორციელებს.

ხელისუფლების მეოთხე შტოსათვის თვითმყოფადობისა და დამოუკიდებლობის დამკვიდრება საერთაშორისო სამართლებრივი პრაქტიკითაც არის დადასტურებული. ი. ელსტერი⁹ ამტკიცებს, რომ ცენტრალური ბანკი მისი საკუთარი დამოუკიდებლობის ხარისხის მიხედვით უტოლდება საკონსტიტუციო სასამართლოს. მოცემული თვალსაზრისი ევროპულ თეორიაში და პრაქტიკაშიც არის მიღებული, სადაც გაცხადებულია ევროპული ცენტრალური

⁹Элстер Я.- Конституционные суды и центральные банки: предупреждение самоубийства или соглашение // Конституционное право: восточно-европейское образование.-1994, №3-4.

ბანკის დამოუკიდებლობა როგორც ევროპული კავშირის სხვა ორგანოებისაგან, ასევე ქვეყნების – ევროკავშირის წევრი სახელისუფლებო ორგანოებისგანაც.

ფულადი ხელისუფლების ცალკე შტოდ გამოყოფის აუცილებლობის თეორიული დასაბუთება მეხნერტიმელანდის ნაშრომშიც «ევროპული კავშირის ცენტრალური ბანკი»¹⁰ არის მოყვანილი.

ცენტრალური ბანკის დამოუკიდებლობის იდეა ცენტრალური ბანკების თეორიისათვის ახალი არ არის. მისი საფუძვლები ჯერ კიდევ ამერიკელი თეორეტიკოსების (კერძოდ, დორნბუშისა და ფიშერის¹¹) მიერ იყო ჩადებული, რამდენადაც სწორედ აშშ-ის ფედერალური სარეზერვო სისტემა გახდა ერთ-ერთი პირველი დამოუკიდებელი სამსახური ცენტრი. ამერიკელი მეცნერები თავიანთი მოსაზრებებით ასევე ხელისუფლებების დაყოფის თეორიას ეფუძნებოდნენ. ნებისმიერი მთავრობის მიერ პოლიტიკური და სხვა მყისიერი მოსაზრებებიდან გამომდინარე, შესაძლო ფინანსური სიძნელეების გადასაწყვეტად საკუთარი სამსახური უფლებამოსილებების ეკონომიკის განვითარების თუნდაც საზიანოდ გამოყენების სცენარების თავიდან აცილების მიზნით, მთავრობისათვის სამსახური ფუნქციების ჩამორთმევა და მათ სპეციალურ დამოუკიდებელ ორგანოზე გადაცემა ჩათვალეს მიზანშეწონილად.

¹⁰ Mehnert-Meland R.- Central Bank of the European Union.-London - The Hague; Boston: Kluwer Law International, World Bank Economic Review, 1993.

¹¹ Dornbush R., Fisher S. - Moderate Inflation, World Bank Economic Review, 1993.

მიუხედავად განსხვავებული მიდგომებისა, მეცნიერთა უდიდესი ნაწილი ისეთ მოსაზრებას ემხრობიან, რომ რამდენად უფრო დამოუკიდებელია ცენტრალური ბანკი, იმდენად უფრო მეტია ინფლაციის დაბალი ტემპებისა და მდგრადი ეკონომიკური ზრდისათვის წინაპირობების შექმნის ალბათობის შესაძლებლობები. როგორც ეროვნული, ისე უცხოეთის ავტორების ნაშრომები, გაჯერებულია მაგალითებით, რომლებიც ცენტრალური ბანკის დამოუკიდებლობისა და ფასების სტაბილურ დონეს შორის მჭიდრო სტატისტიკურ კავშირს ადასტურებენ.¹² მოცემული კვლევების ძირითად დასკვნას წარმოადგენს ის, რომ ცენტრალურ ბანკებზე სახელმწიფო ხელისუფლების სხვა ორგანოების მხრიდან პოლიტიკურ კონტროლს მაღალ ინფლაციამდე მივყავართ და იგი რეალური სექტორის დაკრედიტების, უმუშევრობის შემცირებაში, საერთო ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფის საქმეში არანაირ დადებით შედეგებს არ იძლევა.

ტერმინი «ცენტრალური ბანკის დამოუკიდებლობის» გავრცობადობიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილია უფრო დეტალურად მის პოლიტიკონომიკურ არსზე შევჩერდეთ. კონსტიტუცია და საკანონმდებლო აქტები, რომლებიც ცენტრალური ბანკის სტატუსს განსაზღვრავენ, უმეტეს შემთხვევებში დამოუკიდებლობის ცნების ფორმირებას ახდენენ. მეცნიერები აღნიშნულ ტერმინს რამდენიმე კრიტერიუმების ჭრილში განმარტავენ.

¹² Cukierman A. Webs S., Neyapti B. Measuring.- Central Bank Independence and its Effects on policy outcomes.- San Francisco, 1994.

მიგვაჩნია, რომ მეოთხე «ფულადი ხელისუფლების» თეორია, აგრეთვე მისგან გამომდინარე მისი გამოყოფის აუცილებლობისა და ეკონომიკური მიზანშეწონილობის შესახებ დასკვნა საკმაოდ დამაჯერებლად გამოიყურება და მსოფლიო პრაქტიკაში ჩამოყალიბებადი ტენდენციებითაც დასტურდება. ამასთან, ცენტრალური ბანკისათვის დამოუკიდებელი სტატუსის მინიჭების ტენდენცია, მაინც, ალბათ, უპირველეს ყოვლისა, ობიექტური ეკონომიკური კანონების ქმედებით და არა სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების ნებასურვილით არის განპირობებული. ნამდვილად, თანამედროვე ფულის მიერ ღირებულებითი საფუძვლის დაკარგვის პირობებში ფაქტიურად ეროვნული ვალუტის ნდობის აქცენტი ფულის უზრუნველყოფიდან ემიტენტის – ფულადი ხელისუფლების ავტორიტეტისაკენ არის გადატანილი. სხვა სიტყვებით, თანამედროვე ფულად ერთეულებზე დაკისრებული ნომინალური ღირებულება, ოქროზე გადაცვლადობის პირობების არ არსებობისას, მთლიანად მათი ემიტირებადი ინსტიტუტის ავტორიტეტზე გადაიტანება. მოცემულ შემთხვევაში ემიტენტის ფორმალური იურიდიული დამოუკიდებლობა მათ მიერ გამოსაშვები ფულის ხარისხის თავისებურ გარანტად გამოდის და, აქედან გამომდინარე, მათზე მოთხოვნის სტიმულირებას ახორციელებს. იმ შემთხვევაში, თუ გამოსაშვები საგადასახადო საშუალებების ხარისხი არ არის დადასტურებული, საემისიო შემოსავლის (სენიორაჟის) მოცულობის შემცირებით, ბუნებრივი სახით მოთხოვნა მათზე შემ-

ცირდება. ამიტომ სენიორაჟის მაქსიმიზაციის მიზნით, სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოები, გამოსაშვები ვალუტის ძლიერების ამაღლების მიზნით, იძულებული არიან დეიურე ცენტრალური ბანკის დამოუკიდებლობა აღიარონ.

უმეტესი ქვეყნების ცენტრალური ბანკების სამართლებრივი კონსტრუქცია ჩვენი აზრით, ყველაზე უფრო სახელმწიფო დაწესებულებას ან სახაზინო საწარმოს შეესაბამება, ანუ ორგანიზაციას, რომელიც საბაზრო მეურნეობრიობის თვალსაზრისით, გადაწყვეტილებების მიღებაში ყველაზე ნაკლებ თავისუფლებასა და დამოუკიდებლობას ფლობენ. ცენტრალური ბანკის მოგების განაწილების შესახებ საკითი ჩვენ საკვანძო განმსაზღვრელად გვესახება როგორც თვით საემისიო ინსტიტუტის განსაზღვრის თვალსაზრისით, ასევე ხელისუფლების სხვა ორგანოებთან მისი ურთიერთდამოკიდებულების თვალსაზრისითაც.

განვითარებული ქვეყნების უმეტესი ცენტრალური ბანკების საერთაშორისო პრაქტიკაში საკუთარი მოგების ძირითადი ნაწილი სახელმწიფო ხაზინაში გადაირიცხება. ასე მაგალითად, ავსტრიის ცენტრალური ბანკი სახელმწიფო ბიუჯეტში გადასახადის სახით იხდის მიღებული მთლიანი შემოსავლიდან 30% და კიდევ მთლიანი მოგების 42%-ს. ინგლისის ბანკში საემისიო დეპარტამენტის სუფთა მოგების მთლიანი მოცულობა ხაზინაში გადაირიცხება, ხოლო საბანკო დეპარტამენტის მოგება კი ფონდებში და კორპორაციულ მოგებაზე გადასახადის გადახდის შემდეგ ბიუჯეტში ჩარიცხვას ექვემდებარება. გერმანიის ფედერალური ბანკი სავალდებულო ფონდების შევსების

შემდეგ ფედერაციის ბიუჯეტში სრულად გადაირიცხება. აშშ-ის ფედერალური სარეზერვო სისტემა მოგების 95% ფინანსთა სამინისტროს ანგარიშზე გადაირიცხება.

საერთაშორისო პრაქტიკა ცენტრალურ ბანკებს მიაკუთვნებს საჯარო-სამართლებრივი დაწესებულებების ჯგუფს, რომლებსაც კანონის შესაბამისად, ერთდროულად სახელისუფლებო და სამოქალაქო-სამართლებრივი უფლებამოსილებები აქვთ მინიჭებული.¹³

მოცემული თვალსაზრისი სჭარბობს ევროპულ სამართლებრივ მეცნიერებაში და პრაქტიკაშიც, რასაც მოწმობენ კოლექტიური ევროპული ვალუტის (european currency unit) შემოტანა და ცენტრალური ბანკების ევროპული სისტემის, აგრეთვე ევროპული ცენტრალური ბანკის შექმნა, რომლის წესდებაში ევროპული კავშირის სხვა ორგანოებისაგან, წევრი ქვეყნების მთავრობებისაგან და მათი ნებისმიერი დაწესებულებებისაგან აღნიშნული ორგანიზაციის დამოუკიდებლობა არის დაკანონებული.

ევროპული ფულადი სისტემის ძირითადი ინსტიტუტია ევროპული ცენტრალური ბანკი, რომელიც ცენტრალური ბანკების ევროპულ სისტემას უდგას სათავეში.

ზემოთაღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, რომ:

1. ყოველივე აღნიშნული, კიდევ ერთხელ მიუთითებს ხელისუფლე-

ბის ახალი დამოუკიდებელი შტოს სახით «ფულადი ხელისუფლების» გამოყოფის თეორიულ შესაძლებლობაზე და პრაქტიკულ აუცილებლობაზე. თანამედროვე ევროპული მეცნიერება შესაძლებლად თვლის და საჭიროდ ცნობს სახელმწიფოში ისეთი ორგანოს არსებობას, რომელიც ცენტრალური ბანკის სტატუსის მფლობელი და მისი ცალკეული ფუნქციების შემსრულებელი იქნება და რომელიც, ამასთან, დამოუკიდებელი იქნება არა მარტო სახელმწიფო ხელისუფლების სხვა ეროვნული ორგანოებისაგან, არამედ მთლიანად ეროვნული სახელმწიფოებისგანაც და იგი საკუთარ საქმიანობაში იხელმძღვანელებს მხოლოდ კანონით, რომლის როლს ევროპული ცენტრალური ბანკის შემთხვევაში მისი წესდება, აგრეთვე შესაბამისი სახელმწიფოთაშორისო შეთანხმებები ასრულებს.

2. საბაზრო ურთიერთობების განვითარების შესაბამისად, საბანკო რეგულირების მკაცრი სისტემა სულ უფრო ნაკლებად პასუხობს ეროვნული მეურნეობის მიზნებსა და ამოცანებს. კაპიტალის კონცენტრაციას და ცენტრალიზაციას მივყავართ საფინანსო სამრეწველო ჯგუფების (სსჯ) წარმოშობისაკენ, რომელთა საბანკო ქვედანაყოფები დაქვემდებარებულებს, დამოკიდებულ ერთეულებს წარმოადგენენ, ხოლო მასზე ზედამხედველობა მთლიანობაში ჯგუფში დაგროვებული წინააღმდეგობის კვანძებს არ ასახავს. სიტუაციას კიდევ უფრო ართულებენ ეროვნული სამრეწველო და საბანკო კაპიტალის განმტკიცების პოზიციები, რომლებიც სულ უფრო დაჟინებით იწყებს ხელისუფლების საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ორგანოებში ლობირების მეშვეობით სახელმწიფო მმარ-

¹³ ასე მაგალითად, გერმანიის ფედერალური ბანკი საზოგადოებრივი სამართლის უშუალო იურიდიულ პირს წარმოადგენს (§2, Гл.1. Закона о немецком федеральном банке (в ред. от 16 июля 1994 г.) Цит по: Немецкий федеральный банк. денежная политика федерального банка. с.-160.

თველობის ორგანოებზე საკუთარი ნებასურვილის კარნახს.

3. საბაზრო ურთიერთობების მოცემული ეტაპის განვითარების ლოგიკურ შედეგს წარმოადგენს ფინანსური ბაზრების ყველა სექტორებზე, საბანკო მომსახურების ბაზრის ჩათვლით, სახედამხედველო და მარეგულირებელი ფუნქციების სპეციალური ავტონომიური ერთიანი მარეგულირებელი სახელმწიფო სახედამხედველო ორგანოს ხელში კონცენტრაცია, რაც თანამედროვე პირობებში განვითარებადი ქვეყნების უმეტესობაში მიმდინარეობს. ცენტრალური ბანკის კომპეტენციაში ჩარევის გარეშე, ერთიან სახედამხედველო ორგანოს შექმნება მაგალითად, სხვა სახელმწიფო დაწესებულებების საქმიანობის მუშაობის კოორდინაცია, როგორცაა: ფინანსური ოპერაციების განხორციელების ერთიანი სტანდარტების და ფინანსურ სფეროში ერთიანი სახელმწიფო ეკონომიკური პოლიტიკის დამკვიდრება. სხვა სიტყვებით, რეგულატორი დამოუკიდებელ იმპერიად არ უნდა გარდაიქმნას, მისი ამოცანა უნდა იყოს – ფინანსური ბაზრის ყველა სეგმენტზე ოპერაციების ჩატარებისას ოპტიმალური და შეთანხმებული სახელმწიფო პოლიტიკის მიღწევა.

4. უპირველეს ყოვლისა, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია კიდევ ერთხელ გავიხსენოთ იმის შესახებ, რომ თავისი წარმოშობის დროის მიხედვით, მონტესკეს თეორია XVIII საუკუნეს მიეკუთვნება და იმის გათვალისწინებით, რომ «ისტორიაში ახალი – კარგად დამკვიდრებული თქმულების საპირისპიროდ, არის არა კარგად დავიწყებული ძველი, არამედ გარკვეულ პერიოდამდე შეუმჩნეველის, უჩინარისა და შეუცნობადის მომავალი», შეიძლება აღვნიშნოთ, რომ

მონტესკე თავის თეორიაში არ ითვალისწინებდა და ვერც გაითვალისწინებდა, მომავალში ფულის ძირითადი ფუნქციების არსებითად შეცვლის (ოქროს სტანდარტის გაუქმება) პოლიტიკურ-სამართლებრივ შედეგებს, რამაც საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ყოფაცხოვრებაში მათი დანიშნულებისა და ეკონომიკური როლის ძირფესვიანი ცვლილება განაპირობა და თანამედროვე პირობებში ფულის მიმოქცევა შეიძლება მხოლოდ გარკვეული ინფრასტრუქტურის (საბანკო სისტემის გამართული ქსელის – რომელიც ნებსმიერი ცივილიზებული სახელმწიფოს ეკონომიკის გარკვეული სახის «სისხლგამტარ სისტემას» წარმოშობს, რომელშიც სახელმწიფო ორგანიზმისათვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი ელემენტის «სისხლის» როლს ასრულებს ფული) არსებობის შემთხვევაში განხორციელდეს. თანამედროვე ფულადი სისტემა საზოგადოებისათვის სასიცოცხლოდ საჭირო უმნიშვნელოვანესი თვითრეგულირებადი სისტემაა. მასში შესაბამისი ცვლილებების შეტანაა შესაძლებელი, მაგრამ მისი მთლიანად შეცვლა შეუძლებელია. მასში ჩარევას სათანადო ზღვრები გააჩნია, რომლის შემდეგ ეკონომიკური მექანიზმის ფუნქციონირებაში სერიოზული მოშლა იწყება.¹⁴

5. საქართველოს ეროვნულ (ცენტრალურ) ბანკს «ფულადი ხელისუფლების» სახით ისეთი სუბიექტების ფულის მართვა უხდება, რომლებიც უშუალოდ მას არ ექვემდებარებიან და კანონით გათვალისწინებულ ჩარჩოებში საკუთარი წადილის თავისუფლად ფორმირების შესაძლებლობა და უმეტეს შემთხვევებში სუბიექ-

¹⁴Пискотин М.И. – Социализм и государственное управление.-М., 1988. с. 250

ტების მიერ მართვად სახსრებზე ზემოქმედების სხვა ფორმები, გარდა ეკონომიკურებისა, ცენტრალურ ბანკს არ გააჩნია. ფულის მეშვეობით მართვა უფრო ეფექტურია, ვიდრე მართლა ბრძანებებით, იგი ხელს უწყობს საზოგადოების საერთო ეროვნულ, ტერიტორიულ და სოციალურ კონსოლიდაციას.

6. სამართლიანად გვესახება მტკიცებულება, რომ საქართველოს ეროვნული (ცენტრალური) ბანკი შეიძლება წარმოადგენდეს სახელმწიფო ხელისუფლების ერთ-ერთ სახელისუფლებო ორგანოს. იგი არ შედის საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო ხელისუფლების ორგანოების სისტემაში და საკუთარ ფუნქციებს მათგან დამოუკიდებლად ახორციელებს, რაც «ფულადი ფუნქციების» სახელმწიფო ხელისუფლების სხვა ფუნქციებისაგან ფორმალურ-სამართლებრივი გამოყოფის შესახებ დასკვნის გაკეთების შესაძლებლობას იძლევა.

7. აღნიშნულიდან გამომდინარე, «ფულადი ხელისუფლების» არსებობა – გვესახება მისაღებად, იგი არა მარტო რეალობაა, არამედ სახელმწიფო მშენებლობის ევროპული თეორიისა და პრაქტიკის განუყოფელი ხასიათის თვისებაცაა. საქართველოში «ფულადი ხელისუფლების» ახალ დამოუკიდებელ ხელისუფლების შტოდ ჩამოყალიბება, ერთის მხრივ, დამოუკიდებელი ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის გატარების უზრუნველყოფელი და მეორეს მხრივ, საქართველოს საბანკო კანონმდებლობაში შესაბამისი შეკავებებისა და საპირწონეების ჩამოყალიბებით მთლიანობაში საზოგადოებისა და სახელმწიფოს აღმშენებლობის დაჩქარების საწინდარი გახდება.

ГИОРГИЙ ЦААВА **ГРИГОЛ ЛОМИДЗЕ**

ТЕНДЕНЦИИ РАСПРЕДЕЛЕНИЯ ФУНКЦИИ ДЕНЕЖНО-КРЕДИТНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ МЕЖДУ ОРГАНАМИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ

Р е з ю м е

В работе рассмотрены предложения взаимопроникновения и зависимости функции, реализуемых центральным банком и органами исполнительной власти, которая порождает вопрос об оптимальном распределении их полномочий. По признанию экономистов, наиболее независимыми от прочих ветвей власти традиционно являлись центральные банки развитых стран Европы, что впоследствии трансформировалось в высокую степень самостоятельности Ежропейского центрального банка.

Отмечается, что в банковской системе любой страны центральный банк играет ключевую роль. От его деятельности зависит устойчивость развития как национальной экономики, так и банковского сектора страны. Регулируя денежный оборот центральный банк создает решающие экономические предпосылки для обмена продуктами труда, движения товаров и услуг от производителя к потребителю общественных благ. Создавая свой особый продукт в виде наличных и безналичных платежных средств, эмитируя их в обращение, центральный банк даёт возможность для непрерывного кругооборота и оборота капитала субъектов, непрерывного процесса производства, рас-

предела, перераспределения и потребления продукта.

В работе обосновывается тезис о том, что в современных условиях в связи с качественным изменением роли и значения денег в жизнедеятельности общества и государства назрела объективная потребность выделения и правовой регламентации новой самостоятельной ветви власти – «денежной власти, одним из важнейших организационно-правовых принципов построения которой является полис – объективность верхнего уровня национальной банковской системы.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ცაავა გ., ბიწაძე ბ., ლიპარტია ზ., - ფინანსური მენეჯმენტი (სახელმძღვანელო). თბ., გ-ბა აფხ. მეცნ. აკადემია, 2006.
2. Ананьин О. И. и др. - Независимость центрального банка: международный опыт в историческом аспекте. - Москва, 2000.
3. Крупнов Ю.С. - О сущности, функциях и некоторых тенденциях развития центральных банков, Финансы и Кредит. - 2004. - №15.
4. Кашкин С.Ю. - Центральный банк в системе власти. Очерки конституционной экономики. Статус банка России, под ред. Л.Д.Баренбайма и В. И. Лафитенко. Москва: Юстицинформ, 2001.
5. Лаврушин О.И. Мамонова И. Д., Валенцова Н. И. - Банковское дело: учебник. - Москва: КНОРУС, 2009. - 768 с.
6. Навой А.В. - Роль и место центрального банка в системе государственной власти подлинная независимость или мнимая? Финансы и кредит, 2009. - №15.
7. Тосунян Г. А., Викулин А. Ю. - Деньги и власть: теория разделения властей и современность. -Москва: Дело, 1999.
8. Mehnert-Meland R.- Cent ral Bank of the European Union.-London - The Hague; Boston: Kluwer Law International, World Bank Economic Review, 1993.
9. Louis J.V.-The Projekt of European Economic Community: Legal, Institutional and Economic Aspects.-Deventer, Boston, Kluwer, 1993.